

MŰVÉSZMUNKA ÉS AMATŐRMUNKA.

IRTA: LENGYEL GÉZA.

VALAMELYIK vidéki városban zajlott le nemrégben népes, forgalmas amatőrkiállítás. Felvonultak a baráti köröktől méltányolt talentumok akvarelljei, olajfestményei. Felvonultak a dobozok, fésűtartók és más csecsebecsék, felvonult természetesen nagy mennyiségben a női kézimunka is, a legfrissebb divatlapok mintái szerint, iszonyúan „munkás“, rengeteg szorgalmat igénylő termékekkel, a készítő szemének, hátának, jó egészségének a szemlélő izlésének ama esküdt ellenségeivel.

A vidéken, ahol a friss kulturális mozgalmak oly nehezen tudják érvényesíteni átalakító hatásukat, meg-megismétlődnek ezek az amatőr-kiállítások. Jelzik, hogy a művészi munka lényegét, a jól megalapozott, tökéletes tudást, a tökéletes eszmei és technikai készséget teljesen félreismerik még azok, akik a művészi érdeklődést vélék fejleszteni az amatőrködés táplálásával. Természetes, hogy akadnak az amatőrök között is igazi tehetségek, vannak a nem hivatásos művészek sorában is jóízű emberek. Ezek a kivételek. Az általános tapasztalat a még mindig divatos, bár egyre kisebb térre szoruló amatőrködést a jó izlésre károsnak és az igazi művészi érvényesülésre hátrányosnak találja.

E tapasztalatnak megfelelően az úgynevezett amatőr-munkát a művészet minden őszinte kedvelője bizalmatlansággal fogadja. Mert arra oktat a tapasztalat, hogy az amatőr jelző mögött többnyire kontárkodás rejlik. Ha nem, akkor nincs szükség az ominózus jelzőre. Ha igen, akkor a rossz benyomást, amit kelt, a legkevésbé sem mérsékli az a tény, hogy a gyenge rajz, az izléstelen színezés, a gyarló munka amatőrtől származik.

Szemlélvén az amatőrködés széles, de szerencsére — ismételjük — csökkenő mezejét, első sorban a női kézimunka, tömegben és elterjedtségben is legjelentősebb része az egész fajtának, — a női kézimunka idézi fel a jó izlés és a művészet-ökonomia küzdelmét. Az ipari

tevékenység e részének is vannak művészei — nagyon kevesen; és kontárjai — rengeteg nagy számmal. Egészen természetes ez a jelenség, ha figyelembe vesszük, hogy az amatőrködés e fajtáját egyforma buzgalommal és egyforma tudatlansággal űzik falun, városban, palotákban és pincelakásokban. Természetes, hogy amikor világszerte méltányolt zsenik versenyeznek egymással egy-egy tapéta-minta megtervezésében, amikor egy edénynek szerény, látszólag kezdetleges formája ötletet, tudást, egyéni bájt és művészi erőt lehel, akkor a tüvel, selyemmel, vászonnal való igazi alkotásra sem képesít senkit egy kis unalom és néhány divatlapnak az átnézése. Természetes, hogy a pincelakások és paloták asszonyainak unalmából fakadt munkákon orgiákat ül a tudatlanság és a rossz izlés. A felső fokon, ahol a tudatos teremtés, a raffinált szellemi munka áll, sehogy sem tudnak megállni ezek a holmík. Keresik tehát az összeköttetést a nép művészetével, ősi faragásával, festegetésével, hímzésével. Az elválasztó vonal azonban ezen az alsó fokon is éles és határozott.

A nép művészetében teljes mértékben érvényesül a naivitás, az eredeti hatáskeltés, az idegen áramlatoktól, a féltudástól — e veszedelmes ellenségektől — meg nem rontott kifejezési mód, formanyelv. És érvényesül a természetes kiválasztás. A nép művészetének, faragásának, varrás, hímzésének, kézimunkájának csak a legjava marad meg századokon át, kerül élénk. Olyan holmík, amik parlagon maradt, elveszett, letűnt, félreismerhetetlen tehetségekről tesznek tanuságot.

Ezeknek a kézimunkáknak megvan nemcsak a művészi, hanem a kultúrtörténeti jelentőségük is. A teljes naivitás szellemi megnyilatkozása egyike a legérdekesebb jelenségeknek. Ezzel szemben csak a teljes művészi öntudatossággal, teljes készültséggel, tökéletes talentum révén létrejött holmíknak van létjoguk. Hiszen a tudatosan naív rajz, a tervszerűen

rikítónak fokozott színezés: stílizálás. A stílizálás pedig nem alapja, hanem csúcsa a művészetnek. Tökéletes ismereteket, a színen, a formákon és az anyagon való tökéletes uralkodást követelő művelet.

Nem lehet feltételezni, hogy a művész e magasabb állomását minden talentum, művelés és tudás nélkül egyszerűen az akarás és a divat segítségével eléri ifjú és nem ifjú hölgyek, már akik a női kézimunka különféle fajtáival teletömik lakásaikat. Nem lehet feltételezni, hogy a „tündérűjakk“ egyenesen teremtve volnának arra, hogy mellőzve más művészek fáradságos tanulóesztendeit, hirtelen elérkezzenek, felrepüljenek, lecsöppenjenek az alkotás mezejére. Felettébb gyanúsak a hagyományos női ízlésről szóló konvencionális igazságok és valóban a modern iparművészet kellő térfoglalását és érvényesülését hihetetlen mértékben gátolja a házilag készült, az emlékké avatott, a műtárggyá deklarált kézimunka.

A modern lakásberendező-művészetet a kárpitos-hagyományoktól legélesebben a célszerűség, az anyagszerűség elve választja el. A modern lakásberendező nem drapíroz, hanem sokkal inkább konstruál. Asztalt tesz oda, ahová asztal, szőnyeget, ahová szőnyeg és vízvezeték csapot, ahová vízvezeték csap szükséges. A függöny: nem dísz, hanem a nap-sugár tompítója, a hideg légáramlatok felfogója. A szekrény: nem oszloprendek kirakata, hanem jól megszerkesztett, tágas, erős tartóláda ruhák és egyéb holmók számára. Az egész elrendezés: nem cifrázkodási vágy, hanem a hely, a tér helyes kihasználása által vezetett művelet. Az ilyen becsületes, derék módon elrendezett, a jó anyag és a jó forma minden követelményének eleget tévő lakásba és a lakás egyes részleteibe szinte észrevétlenül lopózik be a művészi harmónia. Egy-egy darabja csupa egyszerűség, merő puritánizmus. A laikus hiába keres „díszítést“, különválasztott esztétikai elemet — mondjuk — az íróasztalon. Hiába kutatja, mi teszi artisztikussá, finommá, lendületessé.

A díszítés álneve alá húzódó cifrázkodással a modern iparművészet teljesen leszámolt. Vannak bútorformák, van veret, kilíncs, van lámpatartó, vagy egyéb, megcsinálása miként-

jével akár díszholmi számba is menő alkatrész, de ez mind szükséges, vagy most még szükséges hozzátartozója valamelyik praktikus célokot szolgáló tárgynak. Kellemes megjelenést e tárgyakkal a saját formáságuk, színük, anyaguk kölcsönöz. A legfőbb elv, hogy minden szigorúan a rendeltetése szerint formálódjék. A cél, az anyag és a kivitel tökéletesen harmonizáljon. Semmi művészi vicc és semmi zseniáliskodó borzasság. Minden a maga helyén és a maga ruhájában.

A részletekről, az egyes darabokról a laikus alig tud egyebet megállapítani, mint hogy mindegyikük erős és mégis gyöngéd, tartós és mégis könnyed. Hamarosan észre kell vennie, hogy a jóság itt a lényeges elem, a gondos és maga nemében tökéletes szerkezet alakul a tervező egy finom intésére esztétikailag is elsőrangúan ható műtárggyá.

Az ilyen bútordaraboknál, az ilyen berendezkedéseknél semmi szerepük nem jut amatőr-holmíknak, kézimunkáknak. A szőnyeg lehet keleti, kézzel csomózott. De éppoly becses lehet a modern színfoltokkal, modern formákkal ékeskedő. A függöny lehet himzett, de éppúgy lehet egyszerűen a maga anyagával, a maga színével ható. Terítőt mentől kevesebbet tűrnek a bútorok, amelyek, amint mondtuk, a saját színükkel, fényükkel, formájukkal igyekeznek hatni. Azt pedig úgy-e nem kell mondani, hogy holmi kefetartókat, vidéki himzéseket, vagy éppen lombfűrész komédiákat irgalmatlanul leszed a falról a kevésbbé csiszolt, kevésbbé finom ízlésű ember is.

Íme, a modern és ízléses lakás, a maga meghatározott darabjaival, kitűnő szerkezetével merőben ellentéte minden amatőrködésnek.

Az amatőrködés viszont ellentéte az ízlésnek és ellentéte az iparművészeti, a lakásművészeti haladásnak is.

Vagyonos embereknél, pénzzel bőven megáldott helyeken kevésbbé jelentékeny ez az ellentét, ez az egész dolog. Ahol megszokták és elbírák állandóan a jó és a drága munkát, ott az iparművésznél nem kell amatőrködéssel harcolni. De hiszen a modern iparművészetnek legtízteletreméltóbb törekvése az, hogy meghódítani igyekszik polgári, kispolgári, sőt

proletárelemeket, hogy terjeszteni próbálja a jó ízlést és művészet utáni vágyat olyan embereknek is, akiknek luxus-dolgokra egyáltalában nem jut pénzük, a legszükségesebb berendezésekre is csak nehezen. A művészet itt társadalmi problémákkal szövődik össze, olyan problémákkal, amikre ezúttal ne térjünk ki. Ha már meg is volna, ha már meg is van a lehetősége a művészet érvényesülésének az új rétegekben, számtalan akadály között nem utolsó az, ami az amatőrkedés, a kézimunka, a női kézimunka képében tolakodik elé.

Nincs veszedelmesebb akadálya az igazi művészet terjedésének és érvényesülésének, mint az ál-ízlés, amit amatőr-pepecselések visznek tova. Itt-ott hallanak már művészi mozgalmakról, tudni vélnek művészi követelményekről — és szorgalmasan üzik a sarlatán akvarellfestészetet. A modern műiparnak híre terjed, a jóízléssel berendezett lakásokról messzi vidéken kezdenek beszélni — és a „tündér-ujjak“ szorgalmasan működnek divatlapok tüfésztésén. A fővárosban be akarják mutatni a modern művészet szédítő csúcsein járó festőket, Gauguin-t, Cézanne-t, a vidék pedig teljes komolysággal, főispáni megnyitással amatőrkiállítást rendez.

Egyszóval: amíg a megértők egy kis csoportja emberfeletti erőfeszítéssel igyekeznek helyet teremteni a művészi szépnak, megbecsülést szerezni a művészi iparnak, a talentum bármilyen megnyilvánulásának, mint az exkluzív művészetekkel teljesen egyenrangú tényezőnek, addig a nagy többség úgy véli, hogy házi kedvteléseit ugyanabba a sorba, ugyanabba a polcra tartoznak, mint keserves küzdelmek árán kifejlődött tehetségek megnyilatkozásai.

Maga ez a házi kedvtelés teljesen közömbös. Nevetséges volna korlátozni próbálni, nevetéses volna tilalom alá venni a festéssel, hímzéssel való szórakozást éppúgy, mint a zongora-ütögetést, amelyet szintén oly gyakran és oly sokan tévesztenek össze a zeneművészettel. Az elválasztó vonal, a kritikus pont: ez az összetévesztés. Mihelyt többrebecsülik az otthoni faragást, festést, varrást az egyéb játéknál, a patience-nál, a labdázásnál, az a veszély fenyegeti a művészetet, hogy kisebb igényű emberek

elegendőnek tartják helyette a házi műkedvelést. Jön az a veszedelem, amit jól ismerünk az úgynevezett polgári családokból. Már megvan a vágy bizonyos szemnek tetsző, szórakoztató változatosság, szín és formajáték iránt, de a kellő kritikai érték még hiányzik. A lakásokat ebben a stádiumban „díszítik“. Terítők, varrott, hímzett futók minden asztalon. A karosszék hátán is, a zongorán is. Felcírázott posztó-darabok a falon. „Kézimunka“, a „szorgos női kezek“ nyoma minden szobában. És ami vele együtt jár: kiáltó ízléstelenség, pózzal rontott primitív tulajdonság. Itt-ott felhallatszik az a mentség, hogy jobb híján folyamodik a szerény polgárcsalád e sivár díszítő tényezőkhöz, pusztán azért, mert jobbra, műtárgyakra amúgy sem telnék. E mentséggel szemben tény az, hogy a sablónos amatőr munka is pénzbe kerül, a munkadíj tekintetbevétele nélkül is. Belekerül abba az összegbe, amelynek hozzáadásával az ilyen lakások silány berendezési tárgyai helyébe erős és tartós, derék, jó, becsületes, szép holmit lehetne rakni. Hiszen a jó ízlés nem követeli meg okvetlenül a bronzveretű kandallót és rajta a hollandiai porcellánt. A jó ízlés nem követel okvetlenül becses szobrocskákat, értékes metszeteket. Csupán némi megbecsülést az embert körülvevő tárgyaknak. Egy-egy formás asztalt, kényelmes karosszékot, öblös könyvszekrényt. Ezek a holmik a leg-egyszerűbb formájukban sem nagyon olcsók a beszerzési árat illetőleg. De olcsókká válnak a jóság és a tartósság által. Megfizethetők lesznek, mihelyt a szerényebb viszonyú ember egyetlen fillért sem ad ki színes pamutokra, selyem-cafrangokra, névnapj szemétre.

Az a pénz, amit ma még mindezekre a zagyvaságokra elköltének, a lakásberendezés művészi tárgyaitól takarított meg. Az üres amatőrkedés, a lombfűrész-gyerekség, a „tündér-ujj“-művészet egyenesen a komoly, a hivatott, maradandó becsű művésztől vonja meg a fejlődés feltételeit. Nyilvánvaló hát, hogy ez a házimunka-játék az egész, mindenfajájú amatőrkedés nem segítőtársa, nem kísérője, nem hajtása, nem bajtársa a művészetnek, hanem egyenesen ellenlába és öntudatlanul esküdt ellensége.

198.

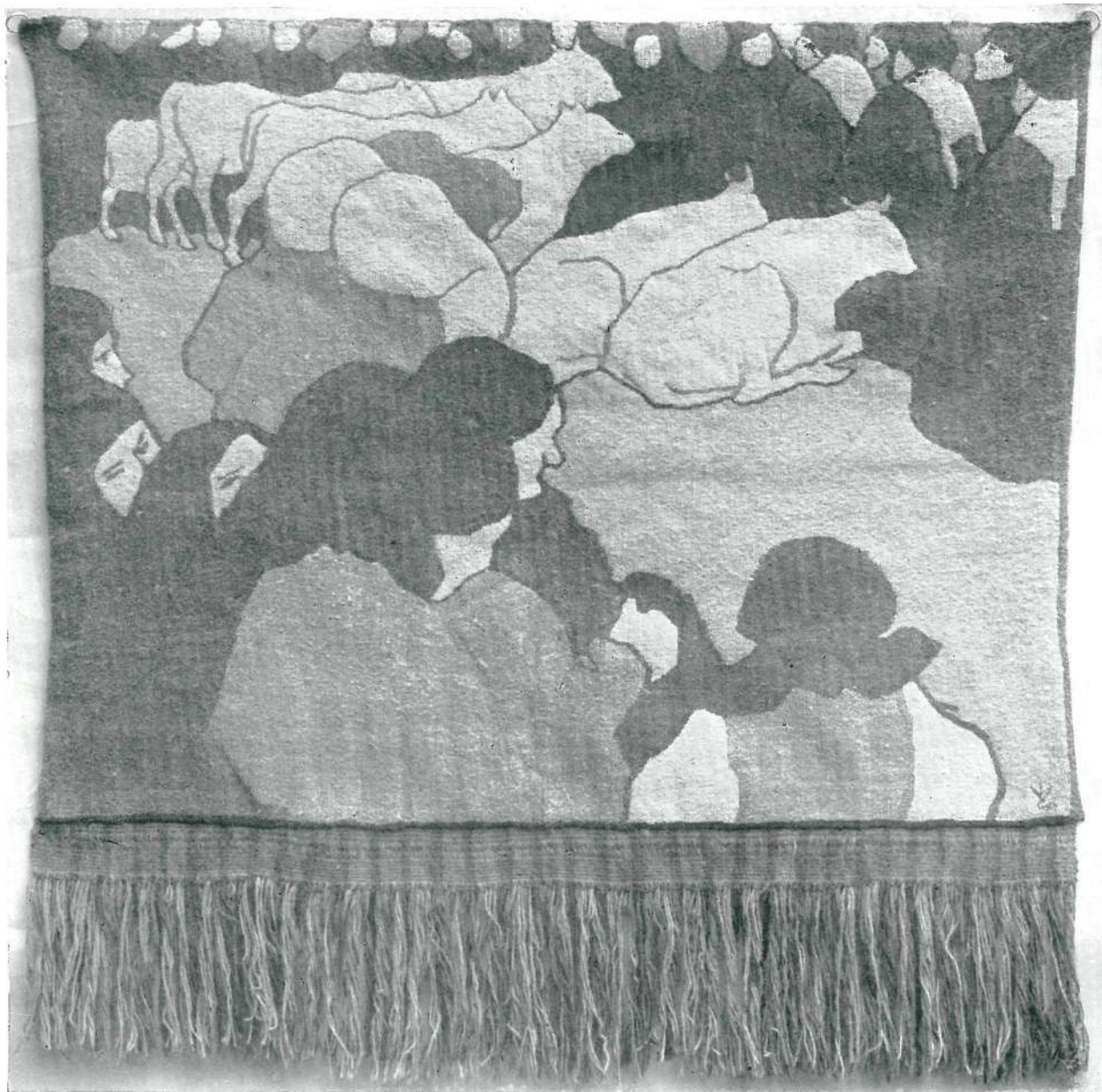
199.

198., 199. ÚRI SZOBA ÉS EBÉDLŐ.
TERVEZTE ÁRKAY ALADÁR.
KÉSZÍTETTÉK HAJTS JAKAB ASZTALOS
ÉS KERESZTÉNY KÁROLY KÁRPITOS.

SALLE À MANGER ET CABINET DE TRAVAIL.
PROJETÉS PAR A. ÁRKAY.
EXÉCUTÉS PAR J. HAJTS MENUISIER
ET CH. KERESZTÉNY TAPISSIER.

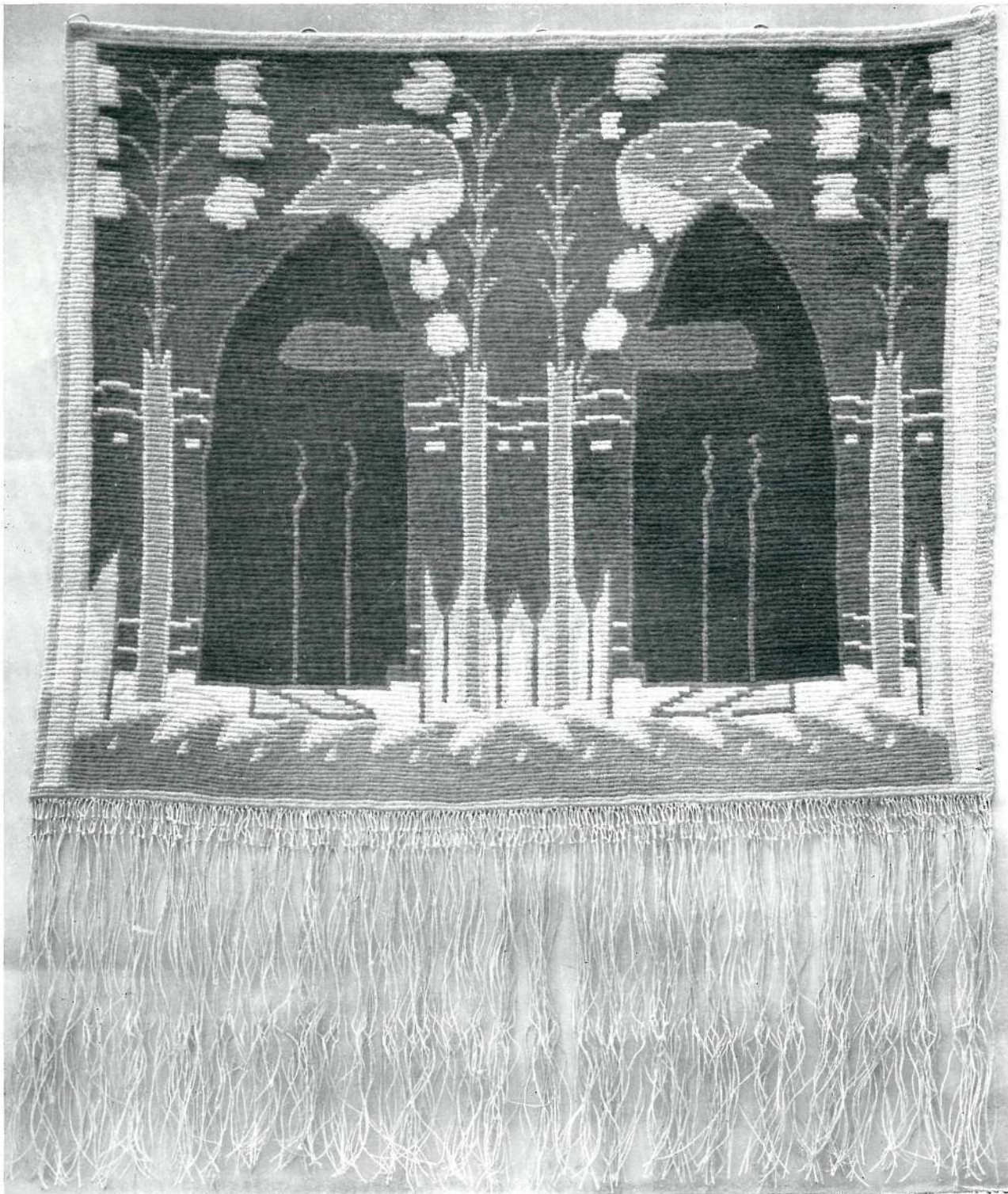
200.

200. FALI SZŐNYEG.
 TERVEZTE VASZARY JÁNOS.
 KÉSZÜLT A GÖDÖLLŐI SZÖVŐIPARI MŰHELYBEN.

TAPIS MURAL.
 PROJETÉ PAR J. VASZARY.
 EXÉCUTÉ DANS LES ATELIERS DE TAPISSERIE DE GÖDÖLLŐ.

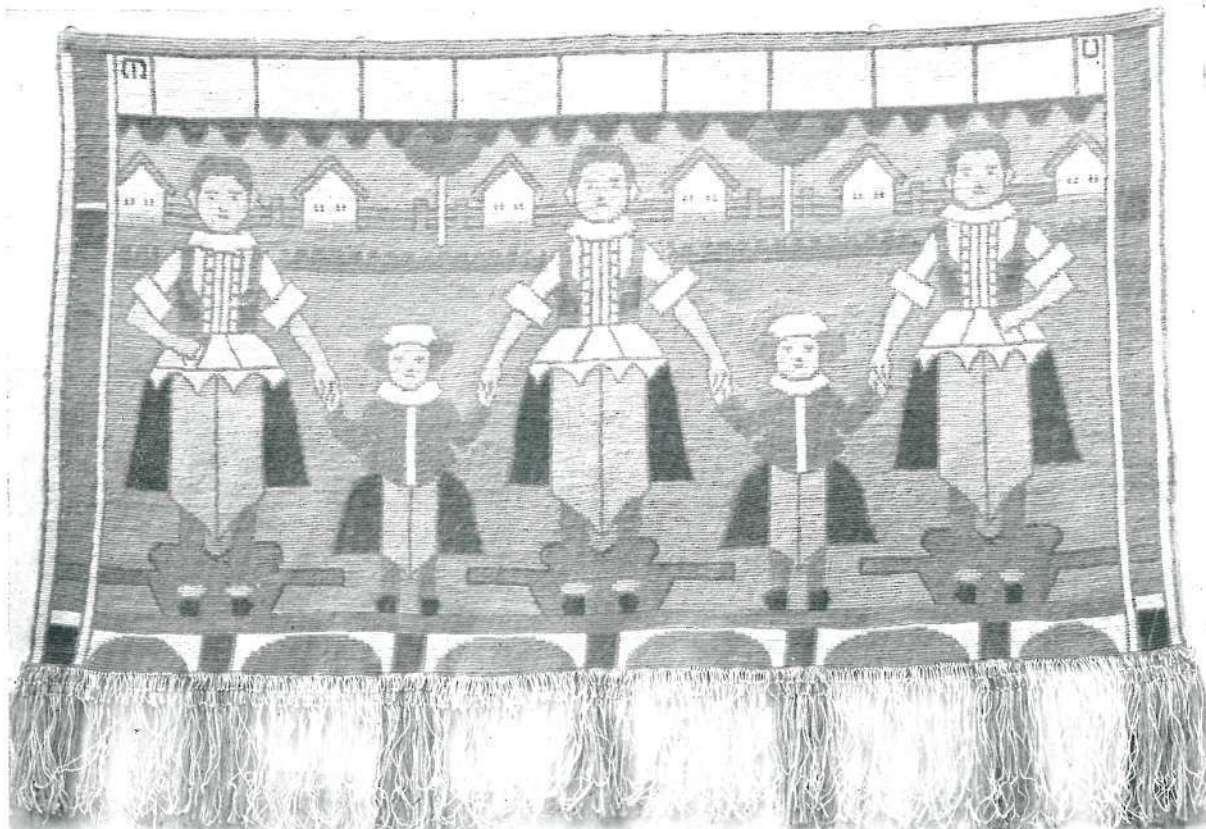
201.

201. FALI SZŐNYEG.
TERVEZTE KÓRÖSFŐI ALADÁR.
KÉSZÜLT A GÖDÖLLŐI SZŐVŐIPARI MŰHELYBEN.

TAPIS MURAL.
PROJETÉ PAR A. KÓRÖSFŐI.
EXÉCUTÉ DANS LES ATELIERS DE TAPISSERIE DE GÖDÖLLŐ.

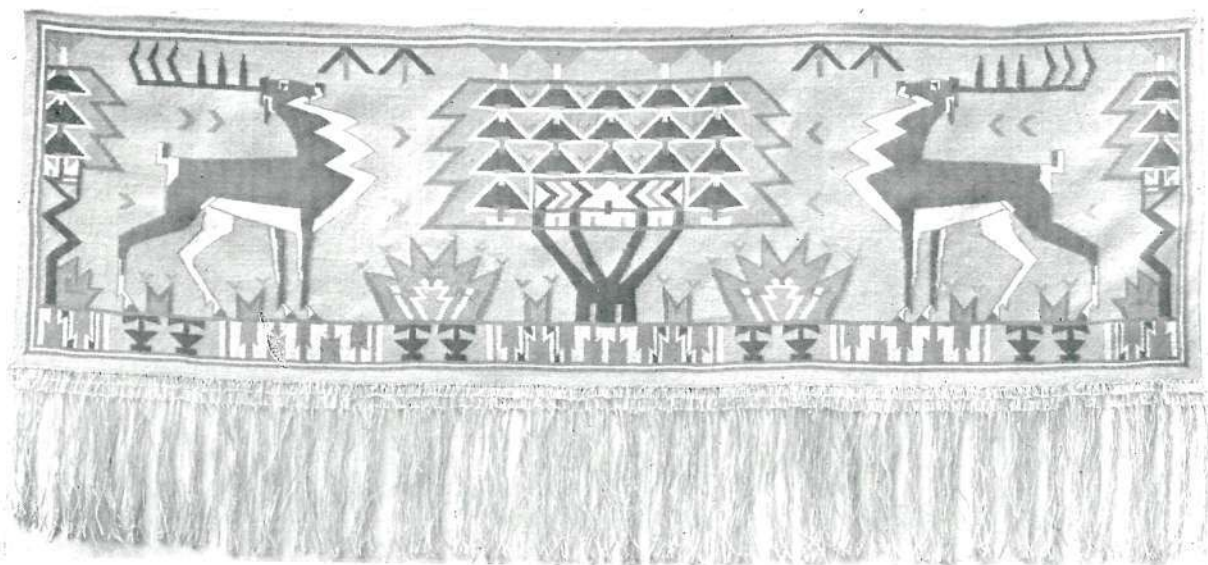
202.

TERVEZTE UNDI MARISKA.

PROJETÉ PAR M. UNDI.

203.

202., 203. FALI SZŐNYEGEK.
KÉSZÜLTEK A GÖDÖLLŐI
SZŐVŐIPARI MŰHELYBEN.TERVEZTE KÖRÖSFŐI ALADÁR.
PROJETÉ PAR A. KÖRÖSFŐI.TAPIS MURALS.
EXÉCUTÉS DANS LES ATELIERS
DE TAPISSERIE DE GÖDÖLLŐ.